

II науково-практичний круглий стіл

Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти

Co-funded by the
European Union

Суми 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
ДЛЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ:
ПРАВОВІ, ОСВІТНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ**

**МАТЕРІАЛИ
II НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО КРУГЛОГО СТОЛУ
(СУМИ, 21 ЧЕРВНЯ 2024 РОКУ)**

**СУМИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
2024**

УДК 341-044.247:37.013

С 91

Редакційна колегія:

В. М. Завгородня, кандидат юридичних наук, доцент;

А. М. Куліш, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист

України;

А. В. Гончаренко, кандидат історичних наук, доцент;

М. В. Плотнікова, кандидат юридичних наук, доцент

А. С. Славко, кандидат юридичних наук, доцент;

А. Л. Чернявський, кандидат юридичних наук, доцент;

О. А. Швагер, кандидат юридичних наук

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради

Навчально-наукового інституту права СумДУ

(протокол № 7 від 21 червня 2024 року)

С 91	Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти : матеріали II науково-практичного круглого столу, Суми, 21 червня 2024 р. / ред. колегія: В. М. Завгородня, А. М. Куліш та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2024. – 73 с.
------	--

До збірника ввійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти, вчителів шкіл, виголошені під час проведення II науково-практичного круглого столу «Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти», присвяченого актуальним питанням європейської міграційної політики, історії та права і проведеного в межах реалізації освітнього проєкту «101098859-EU4Migration-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-UA-IBA / ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Міграційна політика та право ЄС у контексті цілей сталого розвитку» напряду «Жан Моне» програми Еразмус+».

Позиція організаційного комітету не завжди збігається з міркуваннями, висловленими учасниками. В збірнику збережено авторські орфографію, пунктуацію та стилістику. Відповідають за достовірність даних та дотримання принципів академічної доброчесності учасники науково-практичного круглого столу.

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© Сумський державний університет, 2024

ЗМІСТ

<i>Большакова О., Закаленко О. ПОЗОВ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА У АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ ЯК ГАРАНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ, СВОБОД ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ В МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ.....</i>	<i>5</i>
<i>Гірна Н. ВОЄННА МІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ У 1944 - 1947 І 2022 - 2024 РОКАХ: ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ.....</i>	<i>8</i>
<i>Голоха А. ПРИНЦИПИ СВОБОДИ ПЕРЕСУВАННЯ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....</i>	<i>11</i>
<i>Гончаренко А. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ПІД ЧАС «КРИЗИ БІЖЕНЦІВ» 2015–2017 РР.</i>	<i>13</i>
<i>Дегтярьов С. УКРАЇНЦІ – УЧАСНИКИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ 1917-1921 РОКИ В ІНОЗЕМНИХ ТАБОРАХ ДЛЯ ІНТЕРНОВАНИХ.....</i>	<i>18</i>
<i>Жучков Т. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА ЛИТВИ.....</i>	<i>22</i>
<i>Іванов А. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЇ У ЄВРОПІ.....</i>	<i>27</i>
<i>Касюра В., Шуть А. ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ : ЄВРОПЕЙСЬКИЙ І СВІТОВИЙ ДОСВІД.....</i>	<i>29</i>
<i>Люлька В. ОКРЕМІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ АФГАНСЬКИХ МІГРАНТІВ ДО ЖИТТЯ В УКРАЇНІ (1991-2022 РР.).....</i>	<i>32</i>
<i>Мартинов А. МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: МІЖ ІДЕАЛІЗМОМ І ПОЛІТИЧНИМ РЕАЛІЗМОМ.....</i>	<i>35</i>
<i>Плотнікова М. ДІЯЛЬНІСТЬ РАДИ ЄВРОПИ У СФЕРІ ІНТЕГРАЦІЇ МІГРАНТІВ.....</i>	<i>38</i>
<i>Політова А. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНИМ НАСИЛЬСТВОМ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (ВОЄННОГО СТАНУ) ЩОДО ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З УКРАЇНИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ЗА КОРДОНОМ.....</i>	<i>43</i>
<i>Пристайко В. МІГРАЦІЙНА КРИЗА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....</i>	<i>47</i>
<i>Пустовіт І., Шуть А. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ І МОЛОДІ В СИСТЕМУ ОСВІТИ ІСПАНІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....</i>	<i>49</i>
<i>Рашавець Є., Шаповал В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЇ У ЄВРОПІ : ІСТОРИЧНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ.....</i>	<i>53</i>
<i>Слободяник Т. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ ЧИ ОГОЛОШЕННЯ ЇЇ ПОМЕРЛОЮ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ.....</i>	<i>56</i>

<i>Сосіна К. АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....</i>	<i>58</i>
<i>Тодоров І. ЦІННІСНИЙ ВИМІР НОВІТНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ФРН.....</i>	<i>61</i>
<i>Філоненко І. ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ МІГРАЦІЇ.....</i>	<i>63</i>
<i>Чернявський А. ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ХАРТІЇ НА СУДОВУ ПРАКТИКУ У СПРАВАХ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....</i>	<i>66</i>
<i>Швагер О. МІГРАЦІЙНІ ПИТАННЯ В БЕЗПЕКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ЄС.....</i>	<i>69</i>

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНИМ НАСИЛЬСТВОМ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (ВОЄННОГО СТАНУ) ЩОДО ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ З УКРАЇНИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ ЗА КОРДОНОМ

Анна Політова

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри права

Маріупольський державний університет

Збройний конфлікт завжди призводить до переміщення населення з того регіону, де він відбувається у більш безпечне місце, що змінює їх життя та звичайний побут. Також такі зміни мають і економічні наслідки. Відзначимо, що «унаслідок повномасштабного вторгнення РФ на українську територію 67 % внутрішньо переміщених осіб (ВПО) за походженням були зі Сходу України (за даними опитування загального населення на липень 2022 р.). Тим часом 9 % від загальної кількості опитаних ВПО не мали жодного доходу з початку війни, 47 % вказали, що зараз не отримують заробітної платні, а 35 % повідомили, що місячний дохід їхньої родини не перевищує 5 тис. грн, що на 1500 грн менше, ніж мінімальна зарплатня в Україні» [1]. Що ж стосується кількості внутрішньо переміщених осіб, то більш детальна інформація на Рис. 1.

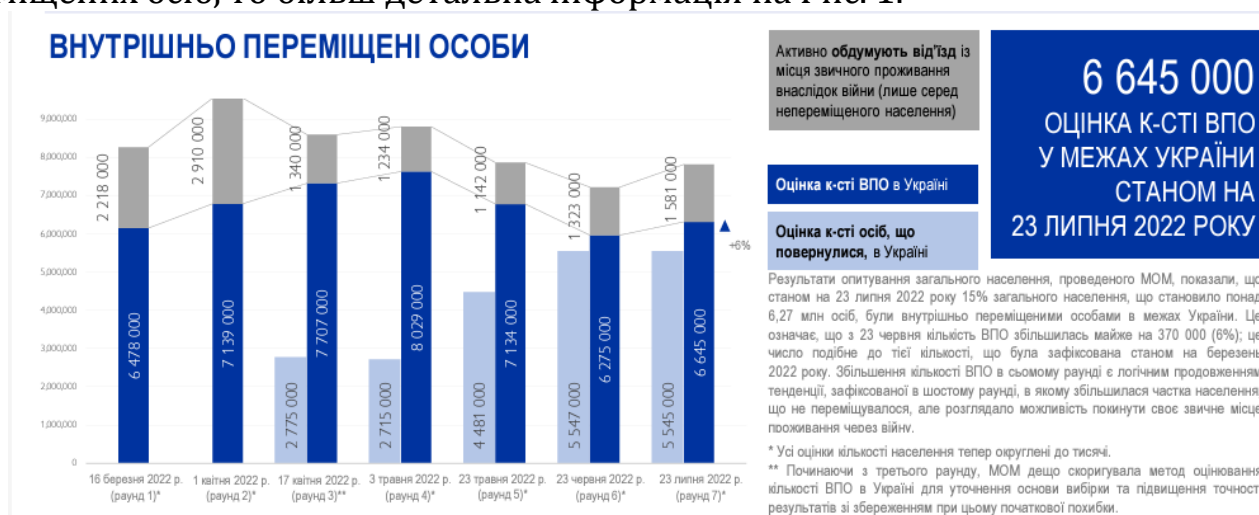

Рисунок 1. Кількість внутрішньо переміщених осіб з України¹

Але, чи є наведені цифри точними? Напевно ні, адже окремі громадяни України могли не мати статусу тимчасового захисту, наприклад, в країнах ЄС. Цей статус також не захищає наших громадян від кримінально протиправних діянь, які можуть бути вчинено щодо них або ними.

¹ Звіт МОМ про внутрішнє переміщення в Україні опитування загального населення. Раунд 7 23 липня 2022 року. Біженці та вимушено переміщені особи. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_Gen%20Pop%20Report_R7_final%20UKR.pdf (Дата звернення 17.06.2024)

Відзначимо, що збройний конфлікт в Україні викликав не тільки проблему міграції населення, а й іншу – гендерно зумовлене насильство, яке має різні форми (види) і застосовується не тільки щодо цивільного населення, а й військовополонених. Ця форма насильства зустрічається не тільки у районі проведення воєнних (бойових) дій, а також у тимчасовій окупації. Вона властива і на території далеко від районів проведення воєнних (бойових) дій, адже такі кримінально протиправні діяння як зґвалтування, сексуальне насильство, торгівля людьми, домашнє насильство мають місце в будь-якому регіоні України. Як відзначають деякі дослідники, «наявних правових та інституційних механізмів реагування критично недостатньо для створення системи ефективної допомоги постраждалим, ведення випадків та зменшення шкоди від наслідків для жертв гендерно зумовленого насильства, подолання стигми щодо них» [2].

Не зупиняючись на визначенні терміну «гендерно зумовлене насильство», яке зустрічається у міжнародних актах та національному законодавстві, відзначимо, що нами вже пропонувалося його визначення саме в умовах збройного конфлікту [3, с. 714]. До кримінальних правопорушень, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) ми відносимо: ст. 121. Умисне тяжке тілесне ушкодження (наслідок – спричинило каліцтво статевих органів), ст. 126. Побої і мордування, ст. 126-1. Домашнє насильство, ст. 127. Каткування, ст. 134. Незаконне проведення абортів або стерилізації, ст. 142. Незаконне проведення дослідів над людиною, ст. 149. Торгівля людьми, ст. 151-2. Примушування до шлюбу, ст. 152. Зґвалтування, ст. 153. Сексуальне насильство, ст. 154. Примушування до вступу в статевий зв'язок, ст. 155. Вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, ст. 156-1. Домагання дитини для сексуальних цілей, ст. 161. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками, ст. 301-1. Одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження, ст. 301-2. Проведення видовищного заходу сексуального характеру за участю неповнолітньої особи, ст. 302. Створення або утримання місць розпусти і звідництво, ст. 433. Насильство над населенням у районі воєнних дій, ст. 434. Погане поводження з військовополоненими, ст. 438. Порушення законів та звичаїв війни, ст. 442. Геноцид КК України. Проте, цей перелік стосується виключно Закону про кримінальну відповідальність України.

Останнім часом у засобах масової інформації з'являється багато публікацій та журналістських розслідувань щодо вчинення кримінально протиправних діянь щодо вимушених переселенців з України, які перебувають за кордоном. Так, наприклад, «Перехожі все бачили: у Варшаві нападник зґвалтував молоду жінку, ймовірно, українку, – ЗМІ» [4], «У Чехії чоловік побив двох українок, спитавши, звідки вони» [5] та «В Італії чоловік

по-звірячому побив та зґвалтував 25-річну українку» [6]. І це лише окремі випадки.

Динаміка гендерно зумовленого насильства в Європі має високі показники, адже щорічно від рук своїх партнерів або колишніх партнерів гине 2300 жінок. 45 жінок на тиждень вбивають ті, хто їх нібито любив. 1 з 3 жінок зазнавала фізичного та/або сексуального насильства, а 1 з 2 жінок зазнавала сексуальних домагань, починаючи з 15 років. 10% жінок у звіті ЄС були жертвами сексуального насильства, 5% були зґвалтовані з використанням сили [7]. Але чи існує механізм протидії таким кримінально протиправним діянням?

Напевно так, адже основними завданнями Стратегії гендерної рівності 2020-2025 роки ЄС є: припинення гендерного насильства; боротьба з гендерними стереотипами; усунення гендерних розривів на ринку праці; досягнення рівної участі в різних секторах економіки; усунення гендерного розриву в оплаті праці та пенсії; усунення гендерного розриву в досягненні гендерного балансу в процесі прийняття рішень і в політиці. Окрім того, протидіяти гендерно зумовленому насильству планується через Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству й боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція); Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми (Конвенція про заходи щодо протидії торгівлі людьми); Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротська конвенція). Але це у перспективі, а що реально зроблено сьогодні, адже порушені кримінальні справи не допоможуть цим постраждалим забути пережитий жах насильства, а навіть психологічна допомога не позбавить їх певних внутрішніх переживань.

Варто згадати, що з метою підтримки громадян України у 2022 році Сенатом Польщі ухвалено закон, пов'язаний із збройним конфліктом в Україні, адже є розуміння ситуації, що хвиля біженців несе загрозу торгівлі людьми. Так, зокрема, зміни полягають у введенні нової ст. 61а до Кримінального кодексу, згідно з якою суди мають призначати більш суворі покарання за окремі злочини у разі їх вчинення під час збройного конфлікту на території України. Отже, у разі вчинення діяння, передбаченого ст. 189 (незаконне позбавлення волі), ст. 189а абз. 2 (готування до торгівлі людьми), ст. 191 абз. 1-2 (вимагання, застосування насильства для перешкоджання користуванню займаним приміщенням) КК суд призначає покарання у вигляді позбавлення волі на строк не менше одного року, а у разі вчинення правопорушення, передбаченого ст. 189 абз. 3 (вчинене з особливою жорстокістю), у виді позбавлення волі на строк не менше 5 років, – до верхньої межі встановленого законом строку, збільшеного вдвічі. У разі вчинення правопорушення, передбаченого ст. 204 абз. 1 та абз. 2 (підбурювання до заняття проституцією, одержання вигоди від цього) суд має призначити покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 5 до 15 років (застосовувані нині покарання складають – до 5 років позбавлення

волі у разі вчинення завершеного підбурювання та до 10 років у разі отримання прибутку з цього) [8].

Отже, підводячи підсумок відзначимо, що протидія кримінальним правопорушенням, пов'язаних з гендерно зумовленим насильством в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) щодо вимушених переселенців з України, які перебувають за кордоном є актуальною та відкритою проблемою. Численні факти вчинення таких кримінально протиправних діянь щодо українців, які перебувають за кордоном, не завжди тягне за собою надання допомоги, у тому числі й правової, постраждалим. Окрім того, не всі країни мають спеціальні закони, пов'язані із збройним конфліктом в Україні та посилюють покарання осіб, які вчиняють певні діяння щодо українців. Це вказує на те, що порушені нами питання потребують більш глибокого та детального дослідження, а сама проблема має дискусійний характер.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Звіт МОМ про внутрішнє переміщення в Україні опитування загального населення. Раунд 7 23 липня 2022 року. Біженці та вимушено переміщені особи. URL:

https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_Gen%20Pop%20Report_R7_final%20UKR.pdf (Дата звернення 17.06.2024)

2. Запобігання та реагування на насильство за гендерною ознакою: національна правова база та міжнародні стандарти / UNFPA, А. Б. Блага, О. О. Кочемировська, О. А. Мартиненко. Київ: 2022. 63 с. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_gbv_2022_fin.pdf (Дата звернення 17.06.2024)

3. Політова А.С. Кримінальна відповідальність за гендерно зумовлене насильство в умовах збройного конфлікту (воєнного стану). *Human rights and public governance in modern conditions: Scientific monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. P. 707-728. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-320-0-36>

4. Перехожі все бачили: у Варшаві нападник згвалтував молоду жінку, ймовірно, українку, – ЗМІ. URL: <https://expres.online/podrobitsi/perekhozhi-vse-bachili-u-varshavi-napadnik-zgvaltuvav-molodu-zhinku-ymovirno-ukrainku-zmi> (Дата звернення 17.06.2024)

5. У Чехії чоловік побив двох українок, спитавши, звідки вони. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/08/23/7416735/> (Дата звернення 17.06.2024)

6. В Італії чоловік по-звірячому побив та згвалтував 25-річну українку. URL: <https://www.unian.ua/incidents/v-italiji-cholovik-po-zviryachomu-pobiv-ta-zgvaltuvav-25-richnu-ukrajinku-12256647.html> (Дата звернення 17.06.2024)

7. Violence against women in Europe. URL: <https://www.womenlobby.org/Violence-against-women-in-Europe?lang=en> (дата звернення 17.06.2024)

8. Хвиля біженців несе загрозу торгівлі людьми, тому спеціальний закон змінить Кримінальний кодекс. URL: <https://lexinform.com.ua/salvation/hvylya-bizhentsiv-nese-zagrozu-torgivli-lyudmy-tomu-spetsialnyj-zakon-zminyt-kryminalnyj-kodeks/> (дата звернення 17.06.2024).